

Laška ali rudeča detelja.

Res je veselo viditi, da se kmetovavci z laško deteljo (Inkarnatkle) vedno bolj pečajo; očitno je potem takem, da si čedalje bolj prizadevajo, več klaje si pridelati. Res je pa tudi, da le po ti poti je mogoče zemljo zboljšati, da jim bo več rodila; zakaj že od nekdanj je bil in bode gnoj iz hleva največji podpornik kmetijstva, naj rečejo nasprotniki kar koli hočejo. V fabrikah napravljeno gnoj pri vsi svoji koristnosti je in ostane le pomoč v sili; z njim ne bo kmet svojega kmetijstva nikoli na visoko stopnjo spravil, ker ta gnoj še sam za se potrebuje moči iz zemlje.

Laška detelja, ki ima cvetje rudeče kakor kri, je enoletna rastlina, to je, le enkrat se kosí; zato se seje le tako, da za-njo pride še kakošen drug sad na tisto njivo. Laška detelja je rastlina iz južnih krajev; zato ljubi tudi le bolj toplo podnebje. Na Laškem in na južnem Francozkem jo prav pogostoma sejejo, pa se tudi v drugih deželah, ki so po 1200 do 1600 čevljev nad morjem, še dosti dobro obnaša in spešno raste; vse naše slovenske dežele so za-njo pripravne. *) Najrajeima ilovnati in peščeno-ilovnati, pa ne mokri svet; v Pfalcu jo na peščenino sejejo. Ta detelja se mora spomladi pa tudi v jeseni sejati. Za spomladansko setev se jemlje na oral zemlje po 16 funtov semena, za jesensko pa 18 do 20 funtov. **)

Laška detelja ne stori tako dobro, če se med drugo žito, kakor navadna, seje. Zato jo sejejo kmetovavci raje spomladi samo; njiva, na katero se ta detelja seje, se mora pred zimo dobro preorati. Proti koncu malega serpana cvetè, in takrat dá najbogateji pridelk. Če se med jarino žito seje, ni sicer tako rodovitna, žito se pa mora, med katerim detelja raste, požeti, sicer bi se, ako bi se kosilo, tudi nekoliko detelje pogubilo.

Ako se pa v jeseni seje na zimsko sternišče, kjer ni nobenega plevéla, ni družega potreba, kakor jo dobro zavleči; če je pa njiva plevélnata, se mora pred setvijo preorati. Ako je njiva še nekoliko močirna, je boljše, da se seme v sternišču zavleče, po preorani bi se znala njiva preveč presušiti, kar bi utegnulo semenu škodovati.

Kdor laško deteljo v začetku vélicege serpana seje, jo bo drugo leto že proti koncu majnika kosil.

Ako jo pa v jeseni seje, mu ne bo seme zastran dostokratne presuhe zemlje popolnoma ishajalo; bolhe in polži jo bojo preveč zdelali, česar se ni bati pri spomladanski setvi.

Dohtar Walc v Hohenheimu pravi, da ravno jesenska setev je najboljša in donaša na ravno tisti njivi dvojne pridelke, zato ker se na pokošeno deteljše pésa in kavra sadite, lan, ajda itd. sejejo. Posebno dobro je, za laško deteljo ogeršico sejati; zemlja je zato setev ugodna, ker jo pognjite korenine ravno tako kakor rudeča ali štajarska detelja močno zrahlajo. Potem takem so laška in štajarska detelja in pa rež za klajo sejana edine rastline, po katerih se ogeršica najbolj ponaša, in skor nikoli ne skazí, in reči se more, da laška detelja, čeravno ne pognojí zemlje tako kakor štajarska, vendar le svet, kjer raste, jako jako zboljša.

Kdor hoče k semenu laške detelje priti, mora posebno paziti, kdaj je zrela, ker zrelo seme rado s strokom vred odpade in se pogubi; najgotoviše tisti ravná, ki jo še

*) Seje se — pravijo gosp. fajmošter Zalokar v bukvah umnega kmetovanja — najbolje na kako sternišče v jeseni, sama kakor žito. Spomladi s godaj zraste prej kakor ktera druga, tako, da se že mesca maja kosí, in taka njiva potlej za koruzo, krompir, za prosó ali za ajdo porabi. Tistim, kateri imajo malo klaje, pride dobro v pomoč.

Vred.

**) Dobí se seme tudi na vertu kmetijske ljubljanske družbe.

Vred.

nekoliko nezrelo požanje in v snope poveže, da pozori. Če je seme že suho, se morajo snopi v rijuhe zaviti, da se seme ne otrese in ne pogubi, ter se domú pripelje. Če je pa ugodno in suho vreme, se zná ravno tako tudi na polji na razprostenih rijuhah iz stebel iztepsti. Stročje se zernja močno derží, zato se pa tudi ne dá lahko iztepsti, najlože se zernje iz stročja spravi, če se v stope kakor prosó pehati dá.

Pridela se 20 centov klaje in poldrugi do dveh centov semena. Na suhem in zračnem kraju hranjeno seme obderží dve leti svojo kaljivost. Ker laška detelja le eno leto raste, zato se mora pa tudi seme od prve rasti dobiti. Zelene ali sirove laške detelje noče živina izperva rada jesti, pa se je sčasoma vendar le privadi; po suhi detelji pa ravno tako sega kakor po vsaki drugi detelji.

W. W.

Golobje so polju dobrotniki.

Tudi golobje imajo svoje prijatle, pa svoje sovražnike. V nekterih nemških deželah je nekdanj postava prepovedovala, da zlasti manjši kmetovavci niso smeli imeti golobov, ker se je reklo, da delajo veliko škodo. Vse drugače je pa v Belgii, in Belgijanci so vendar prvi kmetovavci na svetu; oni špogajo golobe v posebnih golobnjakih na polji, katerim pravijo „Taubenthürme“; prepričani so namreč, da s tem, ker poberajo semena plevélne po polji, mu veliko več koristijo kakor pa škodujejo.

Čas, v katerem golobje utegnejo škodovati, seže malo čez en mesec, namreč ob pomladanski in jesenski setvi; takrat poberajo žitno in sočivno seme, ako se ne podorje hitro. Kakor hitro pa je setev podorana, pozobljejo le tisto seme, ki je na verhu obležalo; to pa tako sognjije, tedaj ni škoda za-nj, ako ga golobje pozobljejo. Če povžijejo tudi tisto, ki je pri žetvi iz klasja padlo, ni tudi nobena škoda, marveč pride na dobiček mladičem, ki se s tem upitajo. Tudi to, kar ogeršice in sočivja pozobljejo, ne znaša veliko.

Celo leto in dan pa se živijo golobje le od semen, ki jih pikajo iz tistih rastlin, ktere štejem med plevél, kateri je ali polju škodljiv ali pa je celó strupen. Mlečka (Wolfsmilch) se razun golobov ne loti nobena druga žival; golobom pa nič ne škoduje.

Nova ajda na vertu kmetijske družbe v Ljubljani.

Na vertu kmetijske družbe v Ljubljani na spodnjih Poljanah smo vsejali letos spet za poskušnjo nekoliko nove ajde, tako imenovane sivke. Tako lepo stoji, da jo po pravici moremo „kraljico“ ajd imenovati, in vredna je, da jo pogleda, kdor je ravno v Ljubljani. Serčno bi želeli, da bi ji prizanesla letos slana, ki jo je lani tako neusmiljeno posmodila!

Gospodarske skušnje.

(Iz jaje zvediti: ali se bojo izvalili petelinčki ali piške) ni nova francozka najdba, ampak je že stara skušnja na Českem: Po moji vednosti — piše nek česk gospodar — letí sum na Francoza gosp. Génis-a, da je on to skrivnost našel, od ktere je v akademii učenega društva v Parizu govoril; al ne iz naravnih prikazkov, ampak le od naših českih kmetie je to zvedil, ktere že davnej to skrivnost poznajo. Tukaj Čehinje sploh terdijo, da se jajca, iz katerih se imajo petelinčki izvaliti, na špički na dolgost stegujejo in da se na njih koncu nekake temne lisice precej očitno vidijo; one od pišk so pa bolj tumpaste in nimajo tistih lisic. „Moje žene — pravi dalje — niso te znamenja nikoli prekanile.“

V „dunajskem kmet. časniku“ piše gospod Vesener iz Manhardsberga od te reči to le:

Resnične so te znamenja, toda niso nova najdba, ampak že morebiti več stoletij znana reč na Českem. Od neke dekline na Českem sem to slišal, zdaj pa se nikoli ne zmotim. K natanjčnejšemu spoznanju jajc, iz katerih se imajo petelinčki ali jarčice valiti, še to dostavljam, da so petelinčkine jajca sploh na špički dalje in okrog nje imajo nekake zareze, ali tako rekoč, tamne žilice, ktere se z dobrimi očmi lahko vidijo. Jarčine jajca so pa bolj tumpaste in nimajo omenjenih nitik.

K prijazni besedi o spominkih.

Gospod A. L. iz Cérknice piše v listu 32 letošnjih „Novic“, da bi truplo Knobleherjevo onda počivalo, kjer je zdaj, in kar bi se potrosilo za njegovo prepeljavo, naj se oberne bolj v prid nesrečnim zamurcom.

Bral sem v ljubljanskem nemškem in drugih avstrijskih časnikih, da je sploh vošilo, Knobleherjevo truplo naj se prenese na vsako vižo v njegovo domovino, da bo počivalo v materni zemlji, da ne bo se v prihodnjih časih tega verlega, prezgodaj umerlega apostelna svete vere, pokopališče po svetu iskalo, in da ne bo treba pisateljem zgodovine za njegov grob se pravdati.

Knobleher je v diki zveličanstva umerl! Že zavoljo tega se ne smé na njegov grob pozabiti; dežela in narod tirjata od nas, da truplo njegovo nazaj pride, in da se bo k večnemu miru v farno cerkev, v kateri je on zakrament sv. kersta prejel, s svečanostjo položilo.

Mnogo prilik imamo, kako da se trupla verlih mož zgubé, katerim noben spominek na grobu postavljen ni bil, in kako se modri gospodje v akademijah in drugih učenih zborih pogovarjajo za prostor tacih mož.

Ni dolgo časa, kar smo brali veliko pravdo v vseh časnikih za pokopališče ranjega Mozarta, in danes sem bral v dunajskih listih, da neko povereništvo v Rimu s težkim trudom grob slovanskih apostelnov sv. Cirila in Metoda išče, in da ima nekoliko upanje, pokopališče to vendar najti?

V prihodnjih časih imamo ravno tega za Knobleherjev grob se bati, kateremu ne bode noben spominek na raki samostanske cerkve v Napoli postavljen; zavoljo tega mislim, toliko dnarjev se bo lahko nabralo, da bo vošilo mnogih dopolnjeno, in da bo slavno društvo, ktero si je nalogo postavilo, Knobleherju spominek postaviti in truplo njegovo iz Napola v njegovo domovino pripeljati, da bo v svoji farni cerkvi k večnemu miru položeno, in za znamenje, da je on tam pokopan, izrezan marmoren kamen postavljen, — na vsako vižo ta lepi nalog do konca izpeljalo! —

Kam da se ima pa njegov véliki spominek staviti, mi je vse eno, in sem tudi z mislijo cerkniškega gospoda zastopljen. Potem pa, kadar bo vse gotovo, bi se obrest nesrečnim zamurcom ali pa v prid rimskim misjonarjem v Afriki obrniti znala.

To ni samo moja misel, ampak želja mnogo družih domorodcov in dobrotnikov kartunske misije.

L. M. Krajnc.

Jezikoslovne reči.

Dve tri Jugoslavenom v prevdar!

Marsikaj ste že ljube „Novice“ prinesle iz kraja staremu svetu pod imenom Liburnija znanega; marsikaj ste tudi iz zgodovine in jezikoznanstva kranjsko-štajerskega naroda, ne malo tudi od narodovnosti horvaškega ljudstva kajkavskega tako v prozi kakor v pesmah učenemu svetu razglasile; podajte še tote verstice iz liburniškega kraja izurjenim jugoslovanskim zgodovinarjem v prevdarski.

Od tistega časa, kar je jugoslovanski svet spoznal, da brez narodnega jezika ni kod ni kam, dosti se je delalo, vse jugoslovanske jezike v edin občen in vsacemu Jugoslovanu razumljiv jezik zložiti, kateri bi imel v knjigah obveljati. Ker pa jugoslovanski svet obsega štiri narode, namreč: 1) kranjsko-štajerskega, 2) horvaškega, 3) serbskega in 4) bolgarskega, in ker vsaki totih narodov terja, da se njegov jezik ne kazí, temuč lepša in čedalje bolj povzdiguje, moglo je tisto prizadevanje brez uspeha ostati. Vnelo se je ostro pričkanje: kje da je meja vsacega totih narodov tako v zgodovinskem kakor tudi v jezičnem obziru, in potem: ktero ime kateremu totih narodov kakor njegovo pravo po narodni zgodovini in narodnem jeziku pripada. Po najnovejših preiskavah učenih slovenskih, ali kar je vse eno, slovanskih mož vemo že gotovo, da bila je Panonija mati vseh slovenskih narodov, iz ktere so se na vse kraje razšli. Vemo tudi, da zdanje Kranjske, Koroške (pa ne vse) in Goriške popred samo pod imenom „Karnija“ znane, niso stari prištevali k Panoniji; al zato naj nihče ne misli, da ni bilo slovenskih naselišč v Karnii, ker gotovo je, da ob časih našega Izveličarja je v enem rimskem kerdelu (kohorti) iz Karnov sestavljeni, dosti slovenskih vojšakov bilo. Pa tudi to ni zgodovinarjem skrito, da so se Slovenci od Donave okoli 550. leta v Karnijo preselili¹⁾, in da so ukorenjeno že ime Karni, čeravno so v teh novih zemljah svoj jezik jako razširili, vendar mogli pod svoje vzeti. Kdor se je s slovensko, zlasti pa jugoslovansko zgodovino soznanil, temu tudi to ni skrito, da Štirci v ožjem pomenu nespadaajo pod kranjski narod, ampak da so med kranjskim in staro-horvaškim, in da od nekda stanejejo v totih zemljah, ktere so se v starih časih prek severni Panoniji in Dunaju do Vele Horvaške razprostirale. S štirskimi Slovenci je toraj ravno taka kakor s horvaškimi Čakavci. Dokazano je že kritiško zgodovinsko, da so Horvati, pridši v današnje kraje, v dve deželi svojo zemljo razdelili: na savsko namreč (tudi severno), primorsko (tudi južno), horvaško²⁾, in da je una do Sotle in nar manj do Drave segala, ta pa je zauzémala ostalo Horvaško (Istrijo, Dalmacijo, Bosno do Vrbasa in zdajno Slavonijo). Torej severni Horvati so ravno tako pravi koreniti Horvati kakor na priliko tisti, kateri so v Dalmaciji ne le po narodu, temuč tudi po jeziku.³⁾

Ni mi potrebno razlagati, kaj da pomeni beseda „narod“, — da je skoro vsak narod sestavljen iz ljudstev, kateri vsi skupej vzeti činijo en narod, in da vsak narod ima svoj narodni jezik, kateri dobiva ime od naroda, in da več manj vsak narod ima narečij, ktere vse skup vzete činijo en naroden jezik, kateri pa še ni ali konči ne more biti književni jezik.

Ker imena za jugoslovanske narode večkrat tudi učeni možje zeló napčno rabijo, pa tudi take nekterim narodom pridevajo, ktere jim ne grejo ne po zgodovini ne po posebnosti, sem se namenil, v kratkem, kolikor prostor naših „Novic“ pripušča, imena jugoslovanskih narodov pretresti in na drobno razložiti. „Error enim — pravi nek kanarienski škof — cui non resistitur, approbatur.“

¹⁾ Prokop. „De bel. Goth.“ l. 3. v Carolovi avstrijski Germanii str. 70. ²⁾ Hilferding v „Geschichte der Serben und Bulgaren“ — in Rački v „Vieku i djelov. sv. Cirila i Methuda.“ ³⁾ V tem nas nič ne motijo po zgodovinskih dokazih nepoterpene misli nekterih naših zaslužnih in učenih mož, katerim smo za njihovo neutrudljivo nabiranje narodskih reči, posebno pa horvaško kajkovskih, veliko hvalo dolžni. Mnogo manj pa nam se je ozirati na Vukove „Srbe sve i svuda“ in na članek na ravno tisto berdo stkani: „Kritische Bemerkungen über die Sprachen Dalmatiens“ von Ab. S. Gliubich v dostavku k „Oesterr. Wiener Zeitung für Literatur und Kunst“ Nr. 30—32. 1857. Umni kritiki ne zadostujejo samo kake misli in želje. Pameten bode tudi odvergel tiste senje po otročje sem ter tje v Zimrelenu za leto 1858 od str. 43—75 razlagane; saj vsak vé, da Kranjci niso Serbi, in Slavonci niso Kranjci ne po narodu ne po jeziku.